

Т. Лясківська,
здобувач ОС «магістр»
Вінницького державного педагогічного
університету імені Михайла Коцюбинського
Т. Liaskivska,
master's student,
Vinnytsia Mykhailo Kotsubynsky
State Pedagogical University

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ДИЗАЙНУ І ТЕХНОЛОГІЙ

DEVELOPMENT OF CREATIVE ABILITIES OF JUNIOR HIGH SCHOOL STUDENTS IN DESIGN AND TECHNOLOGY LESSONS.

***Анотація.** Стаття присвячена аналізу та характеристиці найновішим технологіям формування творчих здібностей учнів на уроках дизайну і технологій, а саме: проектним технологіям; технологіям інтерактивного навчання та інформаційно-комунікаційним технологіям. Також розповідається про кожну технологію, а ще охарактеризовані дані методи, які ефективно сприяють формуванню творчих здібностей школярів на уроках дизайну і технологій. А також подано аналіз зазначеної проблеми відомими науковцями.*

***Abstract.** The article is devoted to the analysis and characteristics of the latest technologies for the formation of students' creative abilities in design and technology lessons, namely: design technologies; interactive learning technologies and information and communication technologies. Each technology is also described, and these methods are also characterized, which effectively contribute to the formation of creative abilities of schoolchildren in design and technology lessons. It also tells about the analysis of the specified problem by well-known scientists.*

***Ключові слова:** творчі здібності учнів, методика викладання на уроках дизайну і технологій, проектна технологія, технологія інтерактивного навчання, інформаційно-комунікаційні технології.*

***Key words:** creative abilities of the pupils, technique of labor training, design technology, technology of interactive training, information and communication technologies.*

Доволі часто людині під час практичної чи теоретичної діяльності доводиться зіштовхуватися з незрозумілими чи нестандартними ситуаціями, які неможливо пояснити за допомогою розміркувань та наявних понять. Трапляються також проблеми, які не вдається вирішити найпростішими методами та способами, адже світ швидкоплинний. Тож, сучасна людина повинна вміти орієнтуватися в потоці науково-технічному просторі самостійно, покладаючись на власний досвід та

здібності. Саме тому потрібна докорінна зміна концепцій у вихованні зрелого покоління, що сприятиме його належному творчому розвитку й подальшій реалізації природних здібностей.

Нагальна потреба в цілеспрямованому розвитку творчих здібностей учнів виражається в наступних аспектах:

- потрібно, щоб в дітей розвивалися творчі здібності та потенціал відповідно до сучасних тенденцій та суспільства;

- у дітей молодшого шкільного віку необхідно розвинути творчі здібності у різноманітній діяльності, адже розвиток суспільства дуже швидкий в будь яких сферах діяльності;

- необхідно мотивувати учнів до розвитку творчих здібностей та до їхнього художньо-естетичне сприйняття навколишнього світу.

Трудове виховання займає важливу роль у розвитку творчих здібностей учнів. Правильний підхід на уроках дизайну і технологій та належне мотивування учнів дозволить їм швидше адаптуватися до умов сучасного світу, навчитися виробляти власну критичну оцінку, впевнено відстоювати позицію, а також реалізувати творчі нахили в напрямі технічної естетики та художнього ремесла.

Проблему розвитку творчих здібностей учнів у навчально-виховному процесі вивчали вітчизняні та зарубіжні педагоги та психологи минулого та сучасності: Ш.Амонашвілі, В. Ігнат'єв, В. Моляко, І. Підласий, Г. Сиротенко, Н. Слюсаренко, В.Сухомлинський, С. Шацький, Г. Шляхова та ін. Умови розвитку творчих здібностей та психологічних аспектів творчої діяльності особистості розкрито в працях, А.Антонова, І. Волощука, Р. Гуревича, Л. Денисенко, О. Матюшкіна, С. Сисоєвої, М.Скаткіна та ін. З-поміж чисельної кількості праць, дослідження, присвячені розвитку творчих здібностей учнів на уроках технічної праці, займають незначне місце.

Науковці (Є. Антонович, В. Барадулін, Т. Кара-Васильєва, Н. Мамчур, Б.Нещумов, Л. Оршанський, В. Радкевич, В. Титаренко, Д. Тхоржевський, А.Хворостов та ін.) зазначають, що засоби декоративно-прикладного мистецтва, якими вчитель дизайну і технологій здатен вплинути на свідомість дитини, покликані викликати в неї глибоке розуміння значущості власної особистості та загальної користі, яку вона хоче і може принести суспільству.

Педагогічна наука перебуває на позиціях того, що основою всебічного розвитку особистості є така діяльність, яка вможливує розвиток її нахилів та творчих задатків, розкриває здібності, формує інтереси, виховує самостійність, активність і винахідливість, тобто така діяльність, яка створює умови для дитячої творчості. Ю.Трофімов стверджує, що в складних і мінливих умовах, найкраще орієнтується, приймає рішення, працює людина творча, гнучка, креативна, здатна до генерування і використання нового (нових ідей і задумів, нових підходів, нових рішень). Творчість не виростає на порожньому місці, творчість – властивість, зазвичай, професіоналів, які ефективно працюють у відповідній галузі. Творчість базується на розвинених мислення та уяви. [2, с. 10].

Академічний тлумачний словник української мови визначає поняття «творчість» як діяльність людини, спрямовану на створення духовних і матеріальних цінностей.

«Творчість дітей – глибоко своєрідна сфера їхнього духовного життя, самовираження і самоутвердження, в якому яскраво виявляється індивідуальна самобутність кожної дитини. Цю самобутність не можливо охопити якимись правилами, єдиними і обов'язковими для всіх», – писав В. Сухомлинський [6, с. 65–66].

Під дитячою творчістю розуміють діяльність дитини, у процесі якої вона створює якісно нові для самої себе цінності. Ці цінності мають і суспільне значення, оскільки необхідні для всебічного розвитку особистості і, як наслідок, для розвитку суспільства. Інколи діти створюють речі, які мають справжню естетичну цінність, є творами мистецтва. Ще Сократ казав : «У кожній людині – сонце. Тільки дайте йому сяяти» [2, с. 56–60].

Провідним завданням сучасної школи є творчий розвиток учнів. Навчальний процес має забезпечувати засвоєння дитиною базису знань і водночас формувати досвід творчої діяльності, викликати естетичний та пізнавальний інтерес, прагнення йти шляхом власного розвитку.

Предмет «Дизайн і технології» тісно пов'язаний із розвитком творчих здібностей учнів, також він передбачає створення нових об'єктів. Педагогові на даному уроці потрібно розвинути та сформувати творчу ініціативу, відтворити ситуацію пошуку, намагатися навчати мислити та проявляти індивідуальність кожної дитини. Саме така атмосфера розвиває творчі здібності учнів. Ця атмосфера спонукає до пошуку, приваблює дітей до себе, діти починають звеселятися, задовольняти свої пізнавальні та комунікативні потреби [13].

Науковці стверджують, що творчі здібності найбільш ефективно розвиваються під час продуктивної діяльності. Творчість, оригінальність, індивідуальність виявляються у щонайменшому відході від еталону. Тож, однією з провідних цілей у роботі з дітьми є спеціальне навчання прийомам і методам творчого мислення. Діти мають постійно перебувати в пошуку, відкривати несподіване, нове й оригінальне. Саме в творчих обставинах й народжуються нові ідеї, а в атмосфері творчого співробітництва – з'являються цінні думки й креативні підходи. Майже кожен урок повинен містити елементи проблемності, завдання, що активізують емоції й оцінні судження та потребують самостійного пошуку [14, с. 19–20].

Кожен із методів, які використовує вчитель дизайну і технологій, залежно від ситуації, може реалізуватися в різних формах, включати різний перелік прийомів. Це можуть бути індивідуальні заняття, групові чи масові. Інформація може доноситися до учнів вербальним шляхом, засвоюватися в практичній діяльності, передбачати використання різних дидактичних засобів. Проте, головним є спрямованість учителя на допомогу учневі в розвитку його технічної творчості та, зокрема, творчого мислення. Саме творче мислення сприяє формуванню вмінь зосереджувати увагу на важливих фактах, а також вирішувати проблеми поетапно, робити висновки та

узагальнення. Тож, для розвитку творчого мислення учнів потрібно відбирати такі технічні проблеми, які будуть максимально наближені до реальних ситуацій і розвиватимуть оригінальність мислення школярів.

Проаналізувавши передовий досвід науковців, ми можемо визначити засоби, які, на нашу думку, є найефективнішими для формування творчого мислення учнів на уроках дизайну і технологій. Серед них: проектна технологія; технологія інтерактивного навчання; інформаційно- комунікаційні технології. Коротко схарактеризуємо їх.

Проектна технологія. Метод проектів започаткувався в педагогіці США ще в 20-і роки ХХ ст. під назвою «метод проблем». Реалізовувався в педагогічних поглядах Джона Дьюї. Під проектами в той час розумівся цільовий акт діяльності дитини, в основу якого клався її інтерес. Проектне навчання має особистісно-орієнтований характер, оскільки воно орієнтується на самостійну діяльність учнів – індивідуальну, парну або групову. Передбачає розв'язання учнем або групою учнів певної проблеми, яка вимагає, з одного боку, використання різних засобів та методів навчання, з іншого – інтегрування знань та умінь із різних галузей як інтелектуальної, так і практичної діяльності [7, с. 110–115].

Технологія проектів об'єднує прагматичні та академічні знання. Метою якого є створення оригінального виробу або проекту. Це дасть можливість розвинути творчі здібності дітей та проявити індивідуальність.

Робота над проектами на уроках дизайну і технологій передбачає, передусім, виготовлення різноманітних виробів, які використовуються в сучасному житті. Саме ця обставина робить проектну діяльність найкращим способом мотивації навчання, оскільки враховує потреби та можливості дітей. До того ж робота над проектом передбачає індивідуальний та диференційований підхід, розвиває творче мислення, забезпечує поєднання теоретичних знань із практикою. Задля розширення кола можливих об'єктів проектування, що будуть посилені й цікаві учням, використовують різні джерела інформації та ЗМІ: журнали, книги, телебачення, Інтернет, залучають дітей до створення та систематичного поповнення «банку ідей». Отриманий готовий матеріальний продукт (виріб), який можна продемонструвати іншим, породжує в учнів відчуття задоволення працею, підвищує власну самооцінку. Тому презентацію проектів варто проводити у вигляді виставок, тематичних конкурсів, фестивалів, запрошуючи гостей і батьків [4, с. 155–168].

Технологія інтерактивного навчання. Як зазначає О. Пошетун, сутність інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається тільки шляхом постійної, активної взаємодії всіх учнів. Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання у співпраці), де й учень, й учитель рівноправні, рівнозначні суб'єкти навчання, розуміють, що вони роблять, рефлексують з приводу того, що вони знають, вміють і здійснюють. Учитель в інтерактивному навчанні виступає як організатор процесу навчання, консультант, який ніколи не «замикає» навчальний процес на собі. Головним у процесі інтерактивного навчання є зв'язки між учнями, їх взаємодія і співпраця. Результати навчання досягаються взаємними

зусиллями його учасників. Учні беруть на себе взаємну відповідальність за результати навчання та за моральні якості, які формуються в навчально-виховному процесі [9, с. 34–37]. На сьогодні в Україні відомо чотири групи методів інтерактивного навчання.

Інтерактивні методи:

1. Методи кооперативного навчання («Робота в парах»; «Робота в групах»; «Коло ідей»; «Акваріум»; «Два – чотири – всі разом; «Ротаційні трійки»).

2. Методи колективно-групового навчання («Мікрофон»; «Мозковий штурм»; «Ажурна пилка»; «Навчаючи – вчуся»; «Незакінчені речення»; «Дерево рішень»);

3. Методи й технології ситуативного моделювання («Імітаційні ігри»; «Рольова гра»; «Судове слухання»; «Громадські слухання»).

4. Методи й технології опрацювання («Займи позицію»; «Шкала думок»; «Дискусія»; «Зміни позицію»; «Оцінювальна дискусія»; «Дебати»).

Зазвичай інтерактивні методики спрацьовують найбільш ефективно в умовах групової і парної форм організації навчально-трудової діяльності учнів. Групову роботу на уроках дизайну і технологій варто використовувати на всіх етапах засвоєння навчального матеріалу, та найбільш результативним вона є на етапах актуалізації опорних знань та закріплення матеріалу, а також під час практичної роботи [9, с. 90–96].

На сьогодні є актуальний потік нової інформації із ЗМІ та засобами комп'ютерних технологій. Великий час проведений за комп'ютером спричиняють великий вплив на дитячу психіку та сприйняття навколишнього середовища, змінюють захоплення.

Раніше інформацію з будь-якої теми учні могли отримати з різних джерел – підручник, довідкова література, слово вчителя, конспект уроку тощо, тобто переважно вербальним шляхом. Але, сьогодні цього недостатньо. Із огляду на сучасні потреби школярів, учитель повинен вносити в навчальний процес нові методи подачі інформації, що спираються на потужну платформу комп'ютерних технологій. ІКТ (інформаційно-комунікаційні технології) – це процеси і методи взаємодії з інформацією, які здійснюються із застосуванням пристроїв обчислювальної техніки, а також засобів телекомунікації [5, с. 55–58].

Комп'ютер, при цьому реалізує функції як учителя (є джерелом навчальної інформації, наочним посібником, тренажером, засобом діагностики й контролю), так і робочого інструменту (для підготовки текстів, їх зберігання, графічної обробки інформації, обчислення тощо) [5, с. 60].

Застосування комп'ютерів на уроках дизайну і технологій є доцільним для ілюстрації й візуалізації навчальної інформації; маніпулювання з нею – конструювання й масштабування, перенесення й деформування; демонстрації й моделювання різноманітних процесів і явищ; поглиблення знань про предметний учнів.

Широке використання комп'ютерних програм і педагогічних програмних засобів, доступ до ресурсів мережі Інтернет як в класі, так і вдома, створює належні

умови для формування в учнів здатності до пошуку й обробки інформації, її перетворення в інші форми (таблиця, ілюстрація, презентація), презентації. Усе це вносить в урок елементи творчості, натхнення, робить урок більш цікавим і насиченим.

Наприклад, використання комп'ютера на уроках дизайну і технологій під час подачі нового навчального матеріалу є дієвим способом вивчення й дослідження складних виробничих і технологічних процесів, що робить їх більш зрозумілими. Ілюстрації особливо потрібні тоді, коли об'єкти недоступні для безпосереднього спостереження, або коли потрібно показати велику кількість об'єктів із дрібними деталями. Використання презентацій таких об'єктів допомагає оптимізувати навчання, активізувати увагу учнів на найважливішій інформації, поетапно продемонструвати виготовлення виробу, порядок роботи, обладнання й інструменти, технологічну картку, зразки готових виробів [14, с. 18–25].

ІКТ дуже привабливі й для вчителів, оскільки допомагають їм краще оцінити здібності й знання учня, зрозуміти його, спонукають шукати нові, нетрадиційні форми і методи навчання, стимулюють його професійний зріст і подальше освоєння комп'ютера й віртуального світу.

Сучасні проектні, інтерактивні та інформаційно-комунікативні технології, побудовані на основі використання комп'ютерних засобів методи й прийоми дизайну і технологій, сприяють розвитку творчого потенціалу та формуванню творчого мислення учнів. При виборі форм та методів, а також змісту навчально-трудової діяльності учнів особливу увагу необхідно приділяти їх правильному застосуванню, зосереджувати зусилля на розвитку технічно-конструкторського мислення школярів.

Література

1. Дабіжа Л.П. (2016). Використання навчальних комп'ютерних програм у образотворчій діяльності молодших школярів. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: збірник наукових праць. Вип. 46. 2016. С. 13-17.
2. Від ремесла до творчості : Збірник [упорядкув. Ю. Г. Легенький]. Київ : Час, 2018. 152 с.
3. Захарченко Р. О. Виховання в школярів національної свідомості . Трудова підготовка в закладах освіти. 2018. № 2. С. 26–27.
4. Коберник О. М. Трудове навчання в школі: проектно-технологічна діяльність. Харків : Видавнича група «Основа», 2020. 255 с.
5. Коберник О. М. Інноваційні педагогічні технології у трудовому навчанні: [навч.-метод. посібник]. Тернопіль-Умань, 2017. 208 с.
6. Конишева Н. М. Конструювання як засіб розвитку молодших школярів на уроках ручної праці : [посіб. для вчит. і студ. пед. вузів]. Київ : Флінта, 2020. –68 с.
7. Косогова О. О. Метод проектів у практиці сучасної школи. Харків : «Ранок», 2021. 144 с.
8. Лисенко С. Про проекти. Відкритий урок. 2013. № 17. С. 17–18.
9. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : [наук.-метод. посіб.]. Київ : Видавництво А.С.К., 2014. 192 с.
10. Старовойт Л.В., Ліхіцька Л.М. Розвиток художньо-творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку засобами декоративно-ужиткового мистецтва. Сучасні інформаційні

технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. Випуск 64., 2022. С.147-160

11. Тодосієнко Н. Л. Формування естетичного сприймання у молодших школярів засобами української пісенної творчості. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. Київ ; Вінниця, 2018. Вип. 52. С.192–196.
12. Shykyrynska O. Creating interactive presentations at Genial.ly: methodological aspect // Sustainable Development: Modern Theories and Best Practices : Materials of the Monthly International Scientific and Practical Conference / Gen. Edit. Olha Prokopenko, Tallinn: Teadmus OÜ, 2021. – p.31-32.
13. Starovoit L. Psychological and pedagogical aspects of preschoolers creative development in the process of creative labor training. Zbior artykułow naukowych. Konferencji Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej “ Pedagogika.Współczesne tendencje w nauce i edukacji “. Warszawa: Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2016. – P. 84-87
14. Шляхова Г. Г. Розвиток творчих здібностей на заняттях з трудового навчання. Донецьк, 2022. С. 18–25.

I. Мазур,

кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри музикознавства, інструментальної підготовки
та методики музичної освіти,
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

I. Mazur,

candidate of study of art
associate professor of the department of musicology, instrumental training
and methods of music education
Khmelnitsyi humanitarian and pedagogical academy

АСПЕКТИ АКТИВІЗАЦІЇ МУЗИЧНОГО МИСЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІН МУЗИЧНО-ТЕОРЕТИЧНОГО СПРЯМУВАННЯ

ASPECTS OF THE ACTIVATION OF MUSICAL THINKING OF STUDENTS OF HIGHER EDUCATION IN THE PROCESS OF STUDYING MUSIC- THEORETICAL DISCIPLINES

***Анотація.** У статті визначено специфіку та сутність музичного мислення. Розглянуто особливості функціонування музичного мистецтва. З'ясовано умови і обґрунтовано методичні підходи активізації музичного мислення здобувачів вищої освіти в процесі вивчення дисциплін музично-теоретичного спрямування.*

***Abstract.** The article defines the specificity and essence of musical thinking, considers the peculiarities of the functioning of musical art. The conditions for the activation of the musical thinking of students of higher education in the process of studying the disciplines of music-theoretical orientation have been clarified and justified.*